

Raúl ZURITA.
Zenbait poema

Itzultzailea: Izaskun ETXEBESTE ZUBIZARRETA

Guárdame en ti

Entonces guárdame en ti
en los torrentes más secretos que tus ríos levantan
y cuando ya de nosotros
sólo quede algo como una orilla
tenme también en ti
guárdame en ti como la interrogación de las aguas
que se marchan
Y luego, cuando las grandes aves se derrumben
y las nubes nos indiquen
que se nos fue la vida entre los dedos
guárdame todavía en ti
tenme en ti, en la brizna de aire que aún ocupe tu voz
dura y remota
como los cauces glaciares en que la Primavera desciende.

Gorde nazazu zugan

Orduan gorde nazazu zugan
zure ibaiek altxatzen dituzten uhar sekretuenetan
eta gure hondarrak
ur-ertz halako bat besterik ez direnean ere
eduki nazazu zugan
gorde nazazu zugan, badoazen urek
egin galdera bezala
Eta ondoren, hegazti handiak erroizten direnean
eta hodeiek esaten digutenean
biziak hatz artetik itzuri egin zigula
gorde nazazu oraindik ere zugan
eduki nazazu zugan, zure ahots gogor eta urrunak,
udalehena jaisten den erreka glaziarrak bezalakoa den horrek,
oraindik beteko duen aire izpian.

Diciéndote

Brote mío, lecho de mis sueños
allí donde el amor se rompe y te llama
donde los cielos estallan y las montañas caen
también allí brotan nadando
los dulces botones de tus aguas
Así llegamos, así subimos creciendo y arrastrándonos
sobre el torrente de todos los que se quisieron
Qué [sic] así perduren también nuestras aguas
como los ríos buenos que no se secan
y que cuando por fin despertemos
del largo sueño de todas estas vidas
que volvamos a nacer limpios y torrentosos
como los hermanos que vienen y los ríos que bañan

Zuri esanez

Ernamuin nirea, nire ametsen ohatzea
han, non amodioa hausten den eta zuri deika ari den
non zeruak lehertzen eta mendiak erortzen diren
han ere ernetzen dira igerian
zure uren lore-begi eztiak
Hala iritsi ginen, hala goratu ginen handituz eta arrastaka
elkar maitatu zuten guztien uharraren gainean
Hala iraun dezatela luzaz gure urek ere
agortzen ez diren ibai bikainen antzera
eta bizitza hauen guztien amets luzetik
behingoz esnatzen garenean
jaio gaitezela berriro garbiak eta uhartsuak
hala nola baitira datozen senideak eta bainatzen duten ibaiak

Pero una vez fuiste

Lucrecio

Al poseerse los amantes dudan.
No pueden producir sino dolor. Se estrechan
con violencia, se muerden
mezclando aliento y saliva, con los dientes
contra su boca, con los ojos anegando
sus ojos, sin que lleguen jamás a hacerse uno
que es lo único que desean.
Y se abrazan una y otra vez hasta hacerse daño
sin saber que no hay remedio
para su enfermedad mortal:
hasta tal punto ignoran dónde se esconde
la secreta herida que los corroe.

Baina behin izan zinen**Lukrezio**

Gorputzez batzean maitaleek duda egiten dute.
Oinazea baino ez dezakete sor. Elkar estutzen dute
oldarrez, elkar hozkatzen dute
hatsa eta listua nahasiz, hortzak
ahoen kontra, begiekin itoz
begiak, bat izatera inoiz iritsi gabe,
hori izanik desira duten gauza bakarra.
Eta elkar besarkatzen dute behin eta berriz, elkarri min eman arte
jakin gabe ez dela erremediorik
haien heriozko gaitzarentzat:
inondik ere ez baitakite non ezkutatzen den
barrena jaten dien zauri sekretua.

Pero una vez fuiste

Mira entonces los ríos suspendidos sobre
nosotros,
los pájaros que bautizaron nuestros lagos
de nombres sonoros
La historia, las carabelas hechas añicos
entre los témpanos,
las nubes abiertas como penachos,
el antiguo torso desnudo hoy cubierto con
una camisa de jeans
Sí mira ahora las rompientes del Pacífico
derrumbarse sobre los Andes

Tu cara ahora se derrumba sobre los Andes
pero una vez Zurita fuiste mi amor
el viento, el aire digno de las montañas

Baina behin izan zinen

Begiratu orduan gure gainean zintzilik
dauden ibaiei,
gure lakuak izen durunditsuekin bataiatu
zituzten txoriei
Historiari, izotz puska artean
txirtxilatutako karabelei,
mototsak bezala irekitako hodeiei,
gaur alkandora bakero batekin estalia dagoen
behinolako soin biluziari
Bai begira orain Ozeano Bareko itsas-hautsiei
Andeen gainean erroizten

Zure aurpegia erroizten da orain Andeen gainean
baina behin Zurita nire maitea izan zinen
haizea, mendietako haize duina

[¿Pasaré entonces?]**4**

El Pacífico se desprende de la línea de la costa y cae. Fue primero la cordillera y ahora es el mar que cae. Desde la costa hasta el horizonte cae. En una tierra enemiga es cosa común que los cuerpos caigan, que el mar se desprenda de la costa y caiga como las margaritas que gimen escuchando a las cordilleras hundirse donde el amor, donde tal vez el amor Zurita gime llorando porque en una tierra enemiga es cosa común que el océano Pacífico se derrumbe boca abajo como un torso roto sobre las piedras.

[Orduan pasako naiz?]

4

Ozeano Barea kostalerrotik askatu
eta erortzen da. Lehenbizi mendikatea izan zen, eta orain
itsasoa da erortzen dena. Kostatik zerumugaraino
erortzen da. Lur etsai batean gauza
ohikoa da gorputzak erortzea, itsasoa
kostatik askatu eta erortzea mendikateak hondoratzen
entzunez intziri egiten duten bitxiloreak bezala, han, non maitasunak,
non agian maitasunak Zurita intziri egiten duen negarrez lur
etsai batean gauza ohikoa delako Ozeano Barea ahuspez
gainbehera etortzea, harrien gainean soin hautsi bat bezala.

[¿Pasaré entonces?]**6**

El Pacífico se despegó del horizonte y yace debajo de las piedras, la cordillera de los Andes también yace. Las piedras cubren las cumbres y el mar como un campo negro. Las margaritas de los campos, de la tierra o el agua negra se doblan sobre las desplomadas montañas, sobre el mar desplomado. En una tierra enemiga es común que el océano y las montañas yazgan bajo las piedras, que el amor yazga, que tu amor yazga Zurita y que sean una tumba tus ojos ciegos abrazándolas.

[Orduan pasako naiz?]**6**

Ozeano Barea zerumugatik askatu zen eta
harrien azpian datza, Andeetako mendikatea ere
badatza. Harriek estaltzen dituzte
gailurrak eta itsasoa, zelai beltz bat bezala. Zelaietako,
lurreko edo ur beltzeko bitxiloreak tolesten
dira behea jotako mendien gainean,
behea jotako itsasoaren gainean. Lur etsai
batean ohikoa da ozeanoa eta mendiak
harrien azpian lurperatuak egotea, maitasuna
lurperatua egotea, zure maitasuna Zurita lurperatua egotea eta
zure begi itsuak hilobi bat izatea harri haiek besarkatzen.

Te palpo

Te palpo, te toco, y las yemas de mis dedos, habituadas a seguir siempre las tuyas, sienten en la oscuridad que descendemos. Han cortado todos los puentes y las cordilleras se hunden, el Pacífico se hunde, y sus restos caen ante nosotros como caen los restos de nuestro corazón. Frente a la muerte alguien nos ha hablado de la resurrección. ¿Significa eso que tus ojos vaciados verán? ¿que mis yemas continuarán palpando las tuyas? Mis dedos tocan en la oscuridad tus dedos y descienden como ahora han descendido las cumbres, el mar, como desciende nuestro amor muerto, nuestras miradas muertas, como estas palabras muertas. Como un campo de margaritas que se doblan te palpo, te toco, y mis manos buscan en la oscuridad la piel de nieve con que quizás reviviremos. Pero no, descendidas, de las cumbres de los Andes sólo quedan las huellas de estas palabras, de estas páginas muertas, de un campo largo y muerto de flores donde las cordilleras como mortajas blancas, con nosotros debajo y aún abrazados, se hunden.

Haztatzen zaitut

Haztatzen zaitut, ukitzen zaitut, eta nire hatz-mamiek,
ohituak zureei segika beti, ilunpetan
sentitzen dute jaisten ari garela. Zubi guztiak
itxi dituzte, eta mendikateak hondoratzen ari dira,
Ozeano Barea hondoratzen ari da, eta haren kondarrak gure aurrean
erortzen dira, gure bihotz-kondarrak erortzen diren
gisan. Heriotzaren aurrean baten bat
piztueraz aritu zaigu. Esan nahi ote du horrek
zure begi hustuek ikusi egingo dutela? Nire hatz-mamiek
jarraituko dutela haztatzen zureak? Nire hatzek
ilunpetan ukitzen dituzte zure hatzak, eta jaisten dira,
orain jaitsi diren bezala gailurrak,
itsasoa, jaisten den bezala gure maitasun hila,
gure begirada hilak, hitz
hil hauek. Tolesten diren bitxiloreen zelai bat bezala
haztatzen zaitut, ukitzen zaitut, eta nire eskuak
ilunpean dabilta agian berpiztuko gaituen
elurrezko azalaren bila. Baina ez, jaitsi direlarik,
Andeetako gailurretatik soilik geratzen dira
hitz hauen aztarnak, orrialde hil hauen
aztarnak, lore-zelai luze eta hil baten aztarnak,
non ere mendikateak, hil-mihise zuri antzo,
gu azpian eta elkarri oraindik besarkatuak gaituztela,
hondoratzen baitira.

Koleka PUTUMA

Bi poema*

Itzultzailea: Uxue ALBERDI

[*] Eskertu nahi dugu hemendik Olaia Andueza hizkuntzalaria, poema hauen berrikusketa eta egokitze lana berari zor diogu.

Hand-me-downs

In January,
birthdays are celebrated
with a bucket of kfc, a simple cake and Coca-Cola.
Schools open in January, so do not even consider throwing a party;
if you were allowed to invite your friends from next door,
you were lucky.

But even with January syndrome,
we made sure to not attend the first day of school
in our November uniform or December braids,
even if they were still in good condition.
Everything had to be brand new: hair relaxed or shaved,
Vaseline so thick it could withstand any and all weather.
We were shiny and hopeful.
For what?
We did not know.
From our hairline to our toenails, we were new.

The first day of school was always a contest,
a competition that secretly bulldozed some wallets.
We side-eyed school shoes to see if they were a Toughee or Buccaneer.
The boys who wore Grasshoppers were cooler than cool.
The girls who did not adhere to the knee-length rule
were delinquents sent to detention.
Stationary was not complete until it came in a Waltons box.
Learning did not begin until your black book was covered in
plastic and something colourful.

New marked us, shaped our behaviour and postures.
New created an illusion that some have had more than what they
flashed.

Sacrifice made provision.
Sacrifice miraculously multiplied itself in the face of love or shame.

Oinordetzan jasotako arropa

Urtarrilean
 ospatzen dira urtemugak
 KFC ontzi batekin, tarta simple batekin eta Coca-Colarekin.
 Urtarrilean irekitzen dira ikastetxeak, hortaz, ez okurritu festa
 bat antolatzea,
 zortekoa zinen
 etxekoneko lagunak gonbidatzen utziz gero.

Baina urtarrileko sindromea gorabehera
 erne ibiltzen ginen lehen eskola egunera ez azaltzeko
 azaroko uniformeaz edo abenduko txirikordaz,
 ezta artean egoera onean bazirauten ere.
 Denak behar zuen estreinako: ile leunduak edo larru-arras moztuak,
 baselina geruza orotariko klima jasateko bezain lodiak.
 Distiratsu eta itxaropenez gainezka geunden.
 Zeren itxaropenez?
 Ez jakin.
 Adatseko sustraietatik oinetako atzazaletara, berriak ginen.

Lehen eskola eguna norgehiagoka zen beti,
 zenbait diru-zorro isil-gordeka eraisten zituen lehia.
 Zeharka begiratzen genuen elkarren zapatetara Toughee edo
 Buccaneer ziren asmatzeko.
 Grasshopperrak zerabiltzaten mutikoak berebizikoak ziren.
 Belaunak estaltzeko araua betetzen ez zuten neskatoak
 eskola ostean zigortuta geldituko ziren gaizkileak.
 Eskola materialak ez zuen kaka zaharrik balio Waltonsen kutxan
 bilduta ez bazen.
 Ez ginen ikasten hasiko libreta beltza plastikoz eta kolorez forratuta
 izan arte.

Berriak gintuen markatzen, geure jokabideak eta plantak moldatzen.
Berriak zuen ameskeria sortzen, erakusten zutena baino gehiago ote
 zuten zenbaitzuek.

Sakrifizioak hornitu egiten zuen.
 Sakrifizioa miragarriki biderkatzen zen maitasunaren edo lotsaren
 aldean.

I come from a lineage of multiplication:
 of manna from the sky,
 of two fishes and five loaves,
 of water turned into wine.

I also come from a lineage of borrowed and borrowing.
 The neighbour's sugar was an open jar without a debt collector.

(sometimes) new was a luxury,
 was *impossible* mailed to God via prayer.

*The older sibling must wear their jersey with care and only on Sundays,
 it will be yours in two years*
 was as new as it got (sometimes).

My oversized school uniform was a savings account in fabric.

If it was broken, it could be fixed.
 If it was dead, it could be resurrected.
 If it was torn, it could be stitched.

If it was lost,

you-wi-ll-fi-nd-it-be-cau-se-mo-ney-does-not-gr-ow-on-tr-ees!

New was a synonym for wealthy, even if it was not true.
New was an adjective for anxiety.

The tension between *new* and *second-hand*
 was like living in a house without a roof
 and hoping that it did not rain,
 crossing fingers that your No Name brand would not stick out
 or talk or undress you in public.

The desire for *new* cultivated ugly habits, wove desires in us
 we could only articulate through imagination.

Ugaritze leinu batetik nator:
mana zerutik eroritik,
bi arrain eta bost ogitatik,
ardo egin zen uretik.

Maileguz utzi eta hartzen duen leinu batetik ere banator.
Bizilagunaren azukrea ontzi irekia zen, zorrik eta kobrantzarik gabea.

(batzuetan) berria luxu zen,
ezinezkoa zen Jainkoari otoitzetan bidalia.

*Anai-arreba nagusiek tentuz erabili behar dute jertsea eta igandetan bakarrik,
bi urtean zeurea izango da*
zen izango zenik eta berriena (batzuetan).

Handiegi neukan eskola uniformeoa oihalezko aurrezki kontu bat zen.

Hausten bazen, konpon zitekeen.
Hiltzen bazen, berpitz zitekeen.
Urratzen bazen, adaba zitekeen.

Galtzen bazen,

Ba-aur-ki-tu-di-ru-a-ez-da-eta-ar-bo-le-tan-haz-ten!

Berria aberats-en sinonimoa zen, egia ez izan arren.
Berria izenondo bat zen antsietatearentzako.

Berriaren eta bigarren eskukoaren arteko tentsioa
sabairik gabeko etxe batean bizi eta
euririk ez egitea itxarotea modukoa zen,
hatzak gurutzatzea Logorik Gabeko zure markak ez zintzan salatu,
ez nabarmendu ez jendaurrean biluzi.

Berriarekiko irritsak ohitura txarrak landu zituen, desirak ehundu
zizkigun barruan
irudimenaren bitartez artikula genitzakeenak.

In our imagination,
we were brown bodies
living like kings in white people's houses.
We were superheroes and skinny models
with white faces.
We were ordering desserts we could not pronounce
in accents that were not ours.
We were in aeroplanes that were going anywhere
but where we came from.

Even our blackness was unaffordable.
We were not too poor to afford a *What if?*
We were whens and hows and nows
and fingers snapping at a waiter to hurry up.

New
was
a
noose
we
used
to
cut
ourselves
off
from
reality.

I have inherited a lineage of hand-me-downs.
It has made me a mechanic and magician.
It has made my bank account a bucket with a hole.
Black tax is the water.
I have learnt how to say my glass is half-full even when it's broken.
I also know how to clone myself.
Give, even when there is nothing left.
I have my grandparents' leftovers in my habits.

Where I come from,
hand-me-downs were not always material things.
A six-hundred rand sneaker on the dinner table
was the manifestation of a hunger in us
that food could not fill.

Gure irudimenean,
gorputz ilunak ginen
erregeen pare bizitzen zurién etxeetan.
Aurpegi zurbileko superheroiak
eta modelo hezurtsuak ginen.
Ahoskatzen ez genekizkien azkenburukoak eskatzen genituen
gureak ez ziren azentuekin.
Hegazkinetan gindoazen geure jaioterria
ez beste edozein tokitara.

Gure belztasuna bera ere eskuraezina zen.
Ez ginen *eta akaso...?* baten aukera alboratzeko bezain pobreak.
Noizak eta nolak eta orainak ginen
eta hatz klaskak zerbitzariari presa emateko.

Berria
soka
bat
zen
errealitatetik
isolateko.

Bigarren eskuko arropa leinu bat jaso dut oinordetzan.
Mekanikari eta azti egin dut neure burua.
Ontzi zulodun bilakatu dut nire bankuko kontua.
Ura da zerga beltza.
Edalontzia erdi beteta daukadala esaten ikasi dut baita hautsita
dagoenean ere.
Neure burua klonatzen ere badakit.
Ematen, baita ezer gelditzen ez denean ere.
Nire amonen soberakinak dauzkat azturetan.

Nire jaioterrian
oinordetzak ez ziren beti materialak.
Seiehun randeko zapatila bat jangelako mahaián
barruan generaman gosearen adierazpena zen,
janak ezin berdinduzkoa.

When you are black and poor
 and showing up in a system
 that looks at you like you are dirt.
 Cheap.
 Disposable.
 Damaged.
 Labour.
 Talks to you like you are a hand-me-down.
 Wears you out like you are a hand-me-down.
 Walks on you like you are a hand-me-down.
 Discards you like a hand-me-down.
 We make ourselves poorer to appear rich.
 We unlock 'wealth' with loans and debt
 and lay-byes and Foschini accounts and bills
 and a constant desire for more.
 For better.
 For new.

The system has us in shacks, wrestling with a hand-to-mouth
 syndrome.
 Has us driving around squatter camps in a Mercedes.
 It is always showing us
 what we cannot have,
 who we cannot be,
 and what has been stolen from us.

Where I come from,
 hand-me-downs were not always by choice.

(sometimes) it was all there was.
 (sometimes) it was a love that
 said: *I kept this as good as new for you.*
 Said: *Wear this memory with me.*
 Said: *I will not be full if you are not eating.*

(sometimes) hand-me-downs were a sacrifice that said:
I am here.
No matter the condition.

Beltza eta pobrea zarenean
 eta kraka bazina bezala
 begiratzen dizun sistema
 batean agertzen zarenean.

Narrasa.

Sastarretarakoa.

Hautsia.

Eskulana.

Hitz egiten dizuna oinordetzan jasotako arropa bazina bezala.

Xahutzen zaituena oinordetzan jasotako arropa bazina bezala.

Zapaltzen zaituena oinordetzan jasotako arropa bazina bezala.

Botatzen zaituena oinordetzan jasotako arropa bazina bezala.

Aberats itxura izateko pobretzen gara.

Atea irekitzen diogu “aberastasunari” kredituekin eta zorrekin

eta epekako ordainketekin eta Foschini kontuekin eta fakturekin

eta gehiago nahi,

hobeto nahi,

berria nahi

etengabearen antsiarekin.

Sistemak txaboletan gauzka, egunean bizitzeko sindromearekin
 borrokan.

Mercedesak gidatzen gauzka kokaleku ilegaletan barrena.

Tai gabe erakusten digu

eduki ezin dugun guztia,

izan ezingo duguna

eta lapurtu digutena.

Nire jaioterrian,

arropa oinordetzan jasotzea ez zen beti hautu bat.

(batzuetan) horixe zen zegoen bakarra.

(batzuetan) maitasun bat zen

zioena: *kontu handiz gorde dut zuretzat.*

Zioen: *jantzi nirekin oroitzapen hau.*

Zioen: *ez naiz aseko zuk jan arte.*

(batzuetan) oinordetzan jasotako arropa sakrifizio bat zen zioena:

Hemen nago.

Egoera onean zein txarrean.

Water

The memory of going to the beach every New Year's eve
Is one I share with cousins and most people raised black
How the elders would forbid us from going in too deep
To giggle, to splash in our black tights and Shoprite plastic bags wrapped
 around our new weaves, forbid us from riding the wave,
For fear that we would be a mass of blackness swept by the tide
And never to return
Like litter.
The elders forbid us as if the ocean has food poisoning
I often wonder why I feel as if I am drowning every time I look out into the sea
This and feeling incredibly small
And I often hear this joke
About Black people not being able to swim,
Or being scared of water;
We are mocked
And we have often mocked ourselves
For wiping our faces the way that we do when we come out of the water.
Compare it to how they do it all bay-watch like
And how we so ratchet-like with our postures and kink.
Yet every time our skin goes under
It's as if the reeds remember that they were once chains
And the water, restless, wishes it could spew all of the slaves and ships
 onto shore
Whole as they had boarded, sailed and sunk
Their tears are what have turned the ocean salty,
This is why our irises burn every time we go under.
Every December sixteenth, December 24th and December 31st
Our skin re-traumatizes the sea
They mock us
For not being able to throw ourselves into something that was instrumental
 in trying to execute our extinction.
For you, the ocean is for surf boards, boats and tans

Ura

Urteberri bezpera guztietan hondartzara joan izanaren gomuta lehengusuekin eta Beltz hazitako jende gehienarekin konpartitzen dudana.

Zaharrek nola debekutzen ziguten ur sakonetan sartzea irri-mirrika, ziprztinka aritzea galtzerdi beltzekin eta Shoprite plastikozko poltsekin bilduta ile-luzapen berriak, olatuak hartzea galarazten ziguten

ez gintezen bilaka belztasun ore, itsasaldiak garbitu eta itzuliko ez zena, zaborra legez.

Zaharrek debeku egiten ziguten ozeanoak elikadura-intoxikazioa balu bezala.

Jakin nahi nuke zergatik sentitzen dudan itolarria itsas zabalera begiratzen dudan bakoitzean, hori eta txikitasun izugarria.

Eta behin eta berriz entzuten dut txantxa hori dioena jende Beltzak ez dakiela igeri, edo izu dela uraz;

burla egiten digute

eta burla egin diogu, ez gutxitan, geure buruari aurpegiak geure jite horretan lehortzeagatik uretatik kanporakoan.

Konparatu haiek nola dagiten oro sorosle maneran eta guk zeinen zakar, geure postura eta kizkurrekin.

Ordea, gure azala urperatzen den aldiro

balirudike ihiek oroit dutela kateak izan zirela behinola

eta urak, artega, okaztatu nahi lukeela esklabo eta ontzi oro itsasbazterrera,

osorik nola baitziren ontziratu, partitu eta hondoratu.

Haien malkoei zor die ozeanoak gazia,

hargatik errea gure irisetan, urperatzen garen bakoitzean.

Abenduaren 16, abenduaren 24 eta abenduaren 31 guztietan gure azalak itsasoa birtraumatizatzen du.

Burla egiten digute

ez garelako gauza gure desagerpena antolatzekeo instrumentala izan zen zerbaitetara murgil egiteko.

Zuen kasuan, surf oholentzat, itsasontzientzat, beltzarantzeentzat da itsasoa

And all the cool stuff you do under there in your bathing suits and goggles
 But we, we have come to be baptised here
 We have come to stir the other world here
 We have come to cleanse ourselves here
 We have come to connect our living to the dead here
 Our respect for water is what you have termed fear
 The audacity to trade and murder us over water
 Then mock us for being scared of it
 The audacity to arrive by water and invade us
 If this land was really yours, then resurrect the bones of the colonisers and
 use them as a compass
 Then quit using black bodies as tour guides or the site for your authentic
 African experience
 Are we not tired of dancing for you?
 Gyrating and singing on cue
 Are we not tired of gathering as a mass of blackness?
 To atone for just being here
 To beg God to save us from a war we never started
 To March for a cause caused by the intolerance for our existence
 Raise our hands so we don't get shot
 Raise our hands in church to pray for protection
 And we still get shot there too
 With our hands raised
 Invasion comes naturally for your people
 So you have come to rob us of our places of worship too
 Come to murder us in prisons too
 That is not new either
 Too many white people out here acting God
 Too many white people out here doing the work of God,
 And this God of theirs has my tummy in knots
 Him and I have always had a complicated relationship
 This blue eyed and blond haired Jesus I followed in Sunday school
 Has had my kind bowing to a white and patriarchal heaven
 Bowing to a Christ, his son, and 12 disciples
 For all we know
 the disciples could have been queer, the holy trinity some weird twisted
 love triangle

eta bainujantziak eta urpeko betaurrekoak soinean egiten dituzuen
gauza jostagarri guztientzat.
Baina gu bataioa hartzera etorri gara hona.
Beste mundua esnatzera etorri gara hona.
Geure buruak purifikatzera etorri gara hona.
Geure biziak geure hilekin elkartzera etorri gara hona.
Urari diogun errespetuari deitu diozue beldurra.
Adorea behar da gu itsasoa tarteko saldu eta erail
eta gero hari diogun izuaz trufatzeko.
Adorea behar da urez iritsi, lur hau benaz zuena balitz bezala inbaditu,
kolonizatzaileen hezurak berpiztu eta iparrorratz gisa erabiltzeko.
Eta utzi gorputz Beltzak erabiltzeari gida turistikotzat edo zuen
afrikar-esperientzia-autentikoaren barrutizat.
Ez al gaude akiturik zuentzat dantzatzeaz?
Agintzen digutenean itzulika eta ilaran jarrita kantuz aritzeaz?
Ez al gaude unaturik belztasun ore bat bagina bezala biltzeaz
hemen egote hutsa bekatz garbitzeko?
Jainkoari erregutzeko salba gaitzala guk hasi ez genuen gerra batetik.
Gure izatearekiko arbuioak sortu zuen kausa baten alde protesta
egiteko.
Altxa eskuak tiro egin ez diezaguten.
Altxa eskuak elizan babesaren alde otoitz egiteko,
eta, hala ere, tirokatuko gaituzte hemen ere
eskuak goian ditugula.
Inbaditzea berez-berez sortzen zaizue.
Hargatik etorri zarete gure tenpluak arpilatzera.
Etorri zarete gu kartzeletan asasinatzera ere.
Hori ere ez da berria.
Jende zuri gehiegi inguruan Jainkoarena egiten.
Jende zuri gehiegi inguruan Jainkoaren lana egiten.
Eta haien Jainko horrek korapilatzen dit sabela.
Hark eta biok beti izan dugu harreman konplikatua.
Dotrinan jarraitzen nion Jesus begiurdin eta ilehori hark
belaunikatuta izan du nire jendea zero zuri eta patriarkalaren aurrean
Kristo baten, haren semearen eta hamabi dizipuluuen aurrean
makurtuta.
Nork daki, ordea,
dizipuluak maritxuak ez ote ziren, Trinitatea Santua maitasun
triangelu badaezpadakoa

And the Holy Ghost transgender
But you will only choose to understand the scriptures that suit your agenda
You have taken the liberty to colonise the concept of God
Gave god a gender, a skin colour and a name in a language we had to twist
our mouths around
Blasphemy is wrapping Slavery in the Gospel and calling it freedom
Blasphemy is having to watch my kind use the same gospel to enslave each
other
Since the days of Elijah We have been engineered kneel to whiteness
And we are not even sure if the days of Elijah even existed
Because whoever wrote the bible did not include us
But I would rather exist in that god-less holy book than in the history
books that did not tell truth
About us
For us
On behalf of us
If you really had to write our stories
Then you ought to have done it in our mother's tongues
The ones you cut off when you fed them a new language
We never consent
Yet we are asked to dine with the oppressors
And Serve them forgiveness
How, when the only ingredients I have are grief and rage

Another one (who looks like me) died today
Another one (who looks like me) was murdered today.

May that be the conversation at the table
And we can all thereafter wash this bitter meal with amnesia

And go for a swim after that
Just for fun.
Just for fun.

eta Espiritu Santua transgeneroa.
Baina erabaki baitzenuten Eskriturak zuen helburuen arabera ulertzea
atrebentzia izan duzue Jainkoaren kontzeptua kolonizatzeke;
hari genero bat, azal kolore bat eta izen bat emateko ahoak
bihurrikatzera behartzen gaituen hizkuntza batean.
Biraoa da esklabotza ebanjeliotan bilduari askatasun deitzea.
Biraoa da gure jendea ikusi beharra ebanjelio berbera erabiltzen elkar
esklabizatzeke.
Eliasen egunetatik eraiki gaituzte zurtasunaren aurrean
belaunikatzeko
eta jakin ez dakigu Eliasen egunik izan zen ere
Biblia idatzi zuen dena delakoak ez baikintuen kontuan hartu.
Baina nahiago Jainkorik gabeko liburu sakratu horretan existitu
geuri buruz
geuretzat
geure izenean
egia kontatu ez zuten historia liburuetan baino.
Gure istorioak kontatzera jarrita
gure amen hizkuntzetan egin besterik ez zenuten
mintzo berri bat emanez ebaki zenituzten horietan.
Ez dugu sekula onartzen
eta hala ere deitzen gaituzte gure zapaltzaileekin afaltzera
zerbitza diezaiegun barkamena.
Nola, osagai bakarrak baditut samina eta sumina?

Beste bat (nire gisakoa) hil da gaur.
Beste bat (nire gisakoa) erail dute gaur.

Izan dadila hauxe bazkaritako solasa
eta garbitu ahal izan dezagula denok amnesiaz otordu mingotsa.

Eta goazen gero igeri egitera.
Dibertsio hutsez.
Dibertsio hutsez.

Papeete modernoa¹

Aurora BERTRANA
Itzultzailea: Joannes JAUREGI

[1] Testua Aurora Bertrana idazle katalanaren *Paradisos oceànics* bidaia-liburukoa da, lehen atala, zehazki: 1930ean argitaratu zen, eta, bertan, Bertranak Polinesia Frantseseko bizimoldea deskribatzen du, bai eta zenbait leku, pertsonaia eta pasadizo ere, bere esperientzia oinarritzat hartuta, han bizi izan baitzen hainbat urtez (itzultzailearen oharra).

Papeeten, Ozeania frantseseko hiriburuan, naturaren mirari bat da arrada. Badia zabal, sakon eta nasai baten hondoan datza, zirkunferentzia-arku baten forman. Bere arbola tantaien berdeak inguratzen du, eta uhartearen erdialdea taxutzen duten mendi garaiek koroatzen: mendi basatiak dira, abegi gaitzekoak, nabarmen ebakitzen direnak zeru urdin-urdinaren kontra, edo erdi ezkutatzen laino artean, zeinak sarri askotan euritzen baitira Tahitin, oparo euritu ere, bizaraziz ibaiak, baserrekek, ur-jauziak eta iturri agorrezinak. Badiaren erdi-erdian uhartexka bat agertzen da, sorginkeriaz bezala: itsas aireak kulunkatutako kokondo berde eta lirainen xorta bat da. Hiria arradaren inguruan hedatzen da, eta landaretza oparoan aienatzen. Pare bat kanpandorrek beren buru zorrotza ateratzen dute zuhaitzen gainetik. Goizean goiz, badia osoak badu urdin-kutsu zurbil eta arrosakara bat. Mooreak, uharte bikiak, urrutirik, tontor basatiak zerura jasotzen ditu. Haren silueta torturatua nabarmen ageri da egun sortu berriaren lanbro urdin-zuri eta doi bat arrosan, eta haran sakonek itsasora luzatzen diren orban ilunak dirudite. Urak, kristala bezain laño eta garden, moilan amarraturiko goleta lerdenak ispilatzen ditu. Ur honen hondo dardarkarian bereizten dira koralarren lore handiak, horiak eta arrosak, berdexkak eta lilak.

Loreen eta ur-azalaren artean, zalu garatzen dira milaka arrain koloretsu. Halako kolore-ugaritasun batek liluratzen ditu begiak, non korallorreak berak ere zurbil baitira arrainen ñabardura ezinago distiratsuen azpian.

Barku bat arribatzen ari da Moorea eta Tahiti artean, belak zabaldurik, nota zuri eta ebaki bat erantsiz azul leunaren gainean. Itsas txoriren baten txio basak sosegua urratu du instant batez, eta zeuen gaineko espazioa zeharkatu du kaoak. Isiltasun dultze eta perfumatu bat da nagusi. Zeru-uren ñabardurak infinituki dira sotilak... Brisara freskoa da, eta leuna. Pazifikokoaren marmar urruna, itsasoa koral-mendien kontra hautsi eta hautsi, sehaska-kanta bat bezalakoa da, mementoaren lozorroa kulunkatzen duena. Hiri txikia lo datza oraindik, eta hau da sorginkeria barearen tenore ezinago ezitia. Lantzean behinka, emakume-silueta bat ur-bazterretik pasatzen da, azala urre eta ibilera harmoniatsu. Adats solte utzia sorbaldetan behera erortzen zaio, beltz eta distiratsu. Urrunago, kanabe-

ra-arrantzale bat belauetaraino sartua dago urean, geldirik idolo bat nola, begiak hara-hona galdurik eta bularralde biluz, doratu eta distiratsua agerian.

Geroxeago, hiria lozorrotik itzartzen da, eta kaleak biziagotzen. Eguzkia zeruan gora doa, gero eta goritzenago, eta, ezari-ezarian, kolore leunen gama desagertuz doa tropikoetako astroaren argitasun leherkariaren azpian, eta urdin-berdeetara aldatzen da dena, ausaz eta gupidarik gabe; urdin-berdeak itsasoa eta mendia, lurra eta infinitua... Urrutian baino ez da bereizten, azul leherkariaren gainean, marra zuri bat. Pazifikoaren olatu eternoa da, uhartea inguratzen duen koral-eratzunak² geratua, han bertan arrakalatzen dena, aparretan eta ardailan. Probintzia-pasealekutik gertu, zeinean elegante-plantak egiten ari baitira zuri ongi jantzi batzuk, kulunkatzen dira goleta demokratikoak. Leitzen dituzue haien izen poetiko eta konplikatua: *Tiaré noa noa* (Lore perfumatua), *Manu henehe* (Txori atsegina), *Haere oe hia?* (Nora zoaz?), eta, barkuaren izenaren azpian, jatorriko portuarena, Hegoaldeko itsasoetako izen exotiko eta urrutia, perla-nakarren oroigarri, eta zero hodei-arinen: *Mangareva... Favarava... Rorotu...* Tripulatzailak ontzien bizkarrean dautza, edo karelean eserita, hankak kanpoko aldetik zintzilik. Dohatsuen eran begiratzen diete autoei. Leku argitsuz beteak dituzte begiak, eta ez dute probintzia-pasealeku ziztrinaren inbidiarik. Behe uharteetakoek, non ez baitago urik ez fruiturik, non gizakiak arrain gordinetik eta koko-esnetik bizi baitira, aurpegia etsitua dute, larruazala zurbil eta begiak triste. *Gambier*³ garaiak dira, planta onekoak, larruazal doratu eta ilunekoak. Denek janzten dute *pareo*⁴ tradizionala, gorria lore zuriekin. Emakume lasai eta enigmatiko batzuek lagun egin ohi diete. Haien ere Hegoaldeko itsasoetatik etorriak dira, beren trentza luze eta tunika mehe garden eta guzti. Bareak eta lasaiak dira, eta jakin-minez so egiten diete, erdi muker, espektakulu mundutarrari, Ozeania frantsesean Mendebaldeko zibilizazioa imitatzen duen txoko bakar-bakarrari. Pasealekuaren ingurutik, pare bat eme annamdar⁵ —ezin diet *emakume* esan—, makurtuta, zerbait

[2] Koralez eraturako urpeko mendien zirkulu batek inguratuta daude uharte ozeaniko asko. Koral hori ur-azalaren mailan dago, eta, beraz, oso arriskutsua da uharte inguruan nabigatzea, batez ere zirkulu hori zeharkatu behar denean *lagon* barruan ainguratzeko, edo badiaren baten hondoko portu batera arribatzeko (ohar hau eta ondorengo guztiak idazlearenak dira).

[3] Gambier artxipelagoko indigenak.

[4] Kolore biziko oihal-zati bat, uharte ozeanikoetako indigenek janzki modura erabiltzen dutena. Izena eta kolorea, bai eta fabrikatzeko jarraibideak ere, desberdinak dira artxipelago batetik bestera.

[5] Annamgo indigenak.

tristea eta miseriazkoa bilatzen ari dira. Zarpail jantzita daude, azpiko galtza marroi tradizionalaz eta txaleko zuriz, eta zikin, ileak nahas, perretxiko-formako kapela handi batez estalirik. Ondotik pasatuz gero, irribarre egingo dizuete, baina irribarre itxura baino areago dute miseriazkoa, tristea eta higuigarria, denek baitituzte hortzak laka beltzez estaliak. Luxuagatik ote? Tradizioagatik? Higienea dela eta? Ez dakit, baina irribarre horren *belztasuna* eta janzkien lohiaren azpiko sabel beti erne eta desitxuratuak, horiek dira leku atsegingarri honetako harmoniaren nota disonante bakarra.

Baina Papeeten arratsaldea da edertasunaren ordu gailena. Ilunabarek hainbestekoa dute xarma, non deskribapen denek huts egingo baidukete. Pentsa pintura japoniar baten sotiltasunaz, eta hasiko zarete irudikatzen. Laranja eta beltza nabarmentzen dira hondo urdin eta arrosakara baten gain, eta, eguzkia zerumuga aldera etzan ahala, kolore-gama berpiztuz doa. Urdin-berdeak, oraintsu arte leherkari, kordea galdu eta tonalitate gehiagotan urtzen dira. Arradako ur barea gorritz koloratzen da. Minduz doa gorria, eguzkia beheratu eta zerua zurbildu ahala. Urdin itsugarria ere leunduz doa, ezinago dultzerik, eta irudi du sartaldean sutzar itzel bat piztu dela. Memento horietan, argiak indar apoteosikoa hartzen du. Ez dakizue ura den gorrimitzen edo zerua, edota ostertzaren marra infernu isiotu berriren baten muga ote den, dena noiz inbadituko zain. Bihotza joritu egiten da bular barrenean, kataklismo baten lehen aieruak ikustean bezala. Ordu honetan sekula ezingo diozue itzuri fenomeno horrek zuengan duen eragin berebizikoari. Eguzki-sartzearen argitasuna herriko zokorik gordeenera ere ailegatzen da. Itsasotik urruti, bet-betan, ikusi duzue zuen gainetik argitasun gorritz handi bat pasatu dela lorategi baten arbola eskergen artean. Argitasun horrek blaitzen du inguruan duzuen guztia. Esango zenukete hiria sutan datzala. Bista goratu, eta ikusten duzue zeru orrolariaren gainean nabarmentzen direla, beltzean ebakirik, palmondo erraldoien siluetak. Baina, batez ere itsasotik gertu, badirudi eternitateak zeharkatzen zaituztela, eta espazio argi batean bizi zaretela, urrun mundutik eta jendetik. Eguzkia uraren barruan dilindatzen da pixkanaka, eta orduan begiek, erdi itsuturik, errainu berde luze bat ikusten dute itsasoa osorik zeharkatzen, tximista bezain zalu, baina argi, alajaina. Horra itsasoa eta zerua, eztiaren ezti! Atsegingarria da azul zurbilek arrosekin harmonizatzekeo duten manera. Atsedetak hartzen du badia osoa.

Aienatu da Moorea urrutian. Mendien berdeak txatal leun-leunak ditu, bilo-itxurakoak, eta begetazio-masa osoak udaberriaren samurtasuna hartzen du. Uretik gertu dauden *burrouetako*⁶ lore horiak distira be-

tean nabarmentzen dira. Bananondoan hosto izugarriek tantoz josten dute, beren berde ezinago samurrarekin, lorategietako begetazio naroa. Auzo urrutietako bide bakartietan, gorriminez eta arrosaz loraturiko akazia tantaien pean, *villa* tropikalak bereizten dituzue, erdi estaliak landare igokariz. Bugainbilea moreak ur-jauzien gisan erortzen dira ate-leihoen gainean. Bazter guztietan daude lore-orbanak berdearen gainean. *Hibiscusa*⁷ da, urte osoan loratzen dena, tenore honetako eztanda. Haren lore gorri, arrosa eta magentek lanparek ilunean bezala distiratsen dute, zartari eta eder. Zenbat eta itzaliago argia, orduan eta nabarmenagoak koloreak. Hau da ordu sotil eta sosegatua.

Polinesiako gauak... Xarma deskribaezina, koloreen eta harmonien hordia. Udaberri-giroa izaten da urte osoan. Gaueko hezetasunean, landare aromatikoek beren perfumerik gorena jariaten dute. Bidexka batean aurrera segitzen duzue laranjondo basaz inguratuta, eta *tiaréz*, eta loretan dauden limoiondoz. Zuen gainean, zero australa milaka izar distiratsurekin ñirñirtzen da. Orionek, konstelazio erraldoiak, dirudi buru. Hegoaldeko Gurutzeak, nabigatzaileen gidari, Pazifikoko basamortu handia dakar akordura. Jupiterrek, bidazti nekaezinak, Alpeak gogoratzen dizkigu, eta gehiago eta gehiago, ezin izendatu ahala, infinituan...

Ilargi-gauean, paisaia berriak topatzen dituzue: arbola artean efektu ustekabeak aurkitzen dituzue, hosto zilarrezkoak... Beltzuneak argi-kontrari, kokondo erraldoi bat oro zilar ateratzen da hostotzatik. Ilargia, Mendebaldeko erromantiko eta sentimentala, arras bestelakoa da hemen, poeta negartien eta musikari erromantikoen faltan. Leherkaria eta sana da, zeharo bihozbera maiteminduentzat. Hemen ez da pierrotik, ez arlekin transzendentalik; denak dira maitatzeko desirak ziztaturiko gizon-emakumeak. Haurrak, egia bezain biluzik, hasiak dira sumatzen bizitzaren xarma boluptuosoan. Zahar barkaberek irribarre egiten diete gazteei, beren iragana gogoan.

Hala, poesia, amodioa eta literaturarik gabeko musika loratzen dira espazio loretsu eta perfumatu batean, zero zabal argi eta bare baten azpian.

[6] Zuhaitz oso arrunta uharte hauetan. Itsasondoan bizi ohi da. Haren hostoak, berde ilunak, oso gizenak izan ohi dira. Loreak, horiak edo arrosak, forma eta tonu delikatuak dituzte.

[7] Tahitin izugarri ugaria den zuhaixka. Lore handiak ditu, leherkariak, hainbat forma eta koloretakoak.

Auto batzuk pasatzen dira pixkanaka, neska-mutilez beteak. Neskek solte daukate adatsa, beren gorputz apartak zetazko edo muselinazko tuniken barruan; arinak eta argiak dira, *tiaré* lorez⁸ koroatuak, amodioaren sinbolo. Mutilak ere lorez apaintzen dira. Polinesiak ez du ezagutzen natura eder eta joriak ematen ez dion pozik. Idunekoak, eskumuturrekoak, dena lore naturalekin egina da. Bestalde, maori batek ezin du imajinatu musikarik gabeko festarik. Autoaren barruan beti daude bizpahiru musikari mandolinaz edo akordeoiz armaturik. *Himeneak*⁹, bi, hiru edo lau ahotsetara kantatuak, inprobisatuak izan ohi dira, eta laguntzaileek, emeki eta diskrezioz, badakite aurkitzen komeni zaizkien akordeak. Arraza interesgarri honek edertasunaren, orekaren eta dotoreziaren sentimendua du ezaugarri. Diskrezioz kantatzen dute, bitarte txikiekin, erritmo askotarikoekin eta harmonizazio ezinago original batekin. Hizkuntzak, sonoritate bitxikoa izaki, sentimendu salbai eta urrutiak hartzen ditu melodiari erantsirik, ideia eta auhen etsituak, arimaren barrenetik atereak. Kantuan sentiarazten dizuete sekula esango ez dizueten hori. Taldean inork ez du inoiz desafinatzen, ez oihukatzen, ez eztabaidatzen. Badakite elkar ulertzen hitzik gabe, eta barea eta purua dute poza. Buila eroxkak eta irri karrankariak, hain hegoaldekoak, ez dira existitzen hemen.

Hain dirudun ez direnak ere korroan biltzen dira zuhaizpean, eta haiek ere abesten dute. Bada bakartiren bat edo beste ere itsasoko pasealekuaren aldean. Pixkanaka iristen dira, lore bat belarrian edo ezpain artean, eta lurrean esertzen dira hankak gurutzaturik, begiak galduta gauaren beltzean edo ilargitearen zilarrezko eremuan.

Arradako ur bare eta isilak izar handi bat ispiatzen du, eta, urrutian, moilako lanparatxoak... Baina, gau beltz-beltzetan, arrantzaleen zuzien sugar gorrietatik dator sorginkeria limurtzailea. Ikusten dituzue, garai eta bakarti, badia ezarian gurutzatzen. Ur beltzaren barrenean ere bada gar zalantzati bat, beste bati jarraikiz. Topo egiten badute, zurrumurru llabur bat entzuten duzue, plisti-plasta diskretu bat, uraren gainean irris-tatzen den piraguatik datorrena, eta gidariaren *pagué*aren kolpetik. Batabatean, sugar handia gelditu egin da. Gizon biluzi batek, aurre-aurrean,

[8] Lore zuri oso perfumatua, maitasunaren enblema. Esaten dute uharte hauetan baka-rik hazten dela, eta ziur aski tahitiarrek ezagutu zuten lehen lorea izango zen, zeren *tiaré* hitzak tahitieraz *lore* esan nahi baitu.

[9] Sozietate uharteetan *himené* esaten zaie koru erlijiosoei eskuarki. Badirudi hitz hori *hymn* (himno) ingelesezko hitzetik datorrela.

arpoi handi bat dauka eskuan, eta begiratu uraren barrenean tinko. Batean, arpoia tximista bezala hondoratu da, gizona uretara saltatu da, sugarrak dar-dar egin du. Igerian dabilen gorputz baten marmarra aditu da... Istant bat geroago,ugarra itzali egin da, suziaren ziztuarekin. Suzko euri bat erori da uretara. Hil daugarra, eta isila da nagusi. Baina urrutirik, eta arrada guztian,ugar misterioitsu gehiago pizten dira, eta astiro mugitzen, eta hiltzen.

Hazteko sukarra¹

Ramón NIETO
Itzultzailea: Juan Luis ZABALA

[1] Jatorrizko izenburua: “Fiebre para crecer”. Jatorrizko argitalpena: *Los desterrados* ipuin liburuan (Rocas, Bartzelona, 1958).

Ikastetxeko patioak arkuak zeuzkan inguruan, ataripekoak dituzten herriko plazen antzera.

Jolas orduan, handiek erdian jolasten zuten, alderdi argian, eta txikiak aldamenetan, alderdi ilunean.

Beste edozein arratsalderen antzekoa zen neguko hura. Hodei beltzak islatzen ziren kristaletan, eta ikastetxe osoak —leihoak, hormak, burdin hesiak eta lauzatxoak— grisez margotua zirudien.

Mutil koxkor batzuk ez ziren jolasean ari. Ez zuten nahi edo ez zuten gogoko. Haien artean bakarra zen jolastea gustuko izan eta jolastu nahi zuena, baina bananduta zegoen gelakideek bere altuera urriagatik burla egiten ziotelako. Talde batera gerturatu orduko, imintzioekin eta irainekin hartzen zuten:

- Alde hortik txirripitin horrek.
- Ipotxa, ipotxa, hartu egin behar duk.
- Joan hadi lehenengo mailakoekin.
- Putz egin eta harresiaren gainetik hegan bidaliko haut.

Ankerrak ziren, eta akaso bizitza osoan ez zuten beste ezer izateko aukerarik izango. Lozanok ere, atezainak, iraindu egiten zuen, eta sarre-ran:

—Adio, Txitxiriotxo. Begiratu ondo kalea zeharkatzean, bestela mini batek harrapatuko hau eta.

—Hepa, Mutxikin. Begiratu zuzendaria bere bulegoan dagoen, mese-dez.

Eta Josefinetara joaten zen neska koxkor pekatsu txirikordadun batek barre egin eta eltxo deitu zion, pasatzen ikustean.

Eta are Aita Damianek ere, Prefektuak, urriki aurpegiz begiratu ohi zion, eta galdetu:

- Hik noiz hazteko asmoa daukax?
- Ez dakit.

Bostak laurden gutxitan iritsi zen ikastetxetik.

—Nolatan hator ordu honetan?

—Sukarra daukadala uste dut.

Amak musu eman zion bekokian.

—Tira, hator ohera.

Korridorean aurrera eraman zuen, sorbaldatik eutsita; argi gutxi zegoen eta estropezu egin zuten.

—Hotzak nago —esan zuen berak.

—Zerbait beroa emango diat eta berehala pasatuko zaik.

Arropa erantzten ari zela, amak esan zion:

—Zerbait hotza hartuko huen jan ondotik.

—Ez, eguraldi honekin...

—Janak kalte egin dik hortaz.

Ohean sartu zen.

—Beste manta bat ekarriko diat.

Estalkiaren gainean zabaldu zuen manta eta gero kontraleihoak itxi zituen. Pixka bat geroago termometroa eskuetan zuela itzuli zen.

—Jarri hau.

Galtzarbean jarri zion.

—Hotzak al hago oraindik?

—Bai.

Dardarka zegoen.

—Te bero bat prestatuko diat.

Ama irten egin zen. Bost minuturen buruan termometroaren bila sartu zen.

—Zenbat daukat?

—Ezer ez, ez askorik. Ez kezkatu.

Amak tea ekarri zionerako loak hartu zuen. Ama kikara eskuetan itzuli zen sukaldera, semea iratzarri gabe.

Aita iritsi zen geroxeago bulegotik.

—Bostetan etorri da ikastetxetik. Sukar handi samarra dauka.

—Ikusiko dut.

—Lotan dago orain.

—Hotzeria harrapatuko zuen.

—Ez dakit. Ez du inongo minik. Akaso izerdi pixka bat botata pasatuko zaio.

Biharamunean sukarrak lehengoan jarraitzen zuen eta medikuari deitu zioten.

Auskultatu egin zuen.

—Hartu arnasa sakon... Eztula egin... Esan *treinta y tres*...

Aita-amak ohe ondoan zeuden, geldirik, begira.

—*Treinta y tres*.

Medikuak ere ez zuen hura egiteko gogo handirik. Gela egurasteko gogoa ematen zuen, edo burua pareta aldera jiratu eta hark zeuzkan zartatuak begiratzekoa. Ikastetxeko ikaskideez oroitu zen —Andres “El Saliva”, Pitu Carrascosa, Juanito “Ideales”, haiek baitziren ikasgelako larderia-tsuak—, Aita Damian, atezaina, Josefinetako neska koxkorra. Ez zuen jadanik hotzik sentitzen, neurririk gabeko logalea baizik, mugitzeko indarrik gabe eta inoiz berriro mugituko ez zelako irudipenarekin utzi zuena.

Bi koloretako pilulak hartu zituen, erregaliz zaporeko ziropa, eta era guztietako supositorioak eta txertoak jarri zizkieten, baina sukarra ez zen jaisten.

Harik eta goiz batez, otsaila hasi berritan, kaioak goian elkarri ez kaixo eta ez adio esan gabe gurutzatzen ziren goiz eguzkitsu batean, masailak arrosa-kolorekoak zituela esnatu zen, begi-zulorik gabe, hotzik gabe eta sukarrik gabe. Bidaia luze batetik itzulia zela iruditu zitzaion; birika betean hartu zuen arnasa. Amak ere irri egiten zion, askoz ere gazteagoa balitz bezala.

Jaikitzean, nekez eutsi zion bere buruari zutik. Belaunak tolesten zitzaizkion, kolpetxo laburretan, arreta galtzen zuenean. Amaren besoan bermatu behar izan zuen.

—Tente, motel! Zergatik habil makurtuta?

—Ez dakit zer gertatzen zaidan.

—Begiratu ispiluan: bizarra hazi zaik eta altuago hago.

Bere buruari begiratu zion.

—Kalera irten nahi dut —esan zuen.

—Zorakeria duk hori. Irtengo haiz bihar.

—Oraintxe irten nahi dut.

Kalea horiz pintatua zegoela iruditu zitzaion.

Zoruak distira egiten zuen, lauzei sua eman baliote bezala. Atezainak begi irritsuz begiratu zion. Hura ere argiak itsutzen zuen, dudarik gabe.

—Sendatu al haiz? A zer luzatua hartu duan...

Luzatua. Horixe zen. Eskuetara zaldi bat eta oinetara beste bat lotu baliote bezala. Zorabio txikia sentitu zuen kantoira falta zitzaion tartea kalkulatzekoan. Inoiz ez zela iritsiko irizten zion. Iritsitakoan, izerdi hotza sentitu zuen gorputz osoan.

Alboetara begiratu zuen. Jende asko ari zen pasatzen, burua beste nonbait, zer edo zerekin kezkatuta edo zerbaiten bila aritzeko itxuran. Neskame bat erosketekin itzultzen ari zen, barazkiz betetako kapazua eskuetan. Larruzko kartera zeraman gizon batek; aurreraka eta atzeraka kulunkatzen zitzaion, zabu bateko eserlekuaren antzera. Mutil koxkor bat gurdi huts batetik tiraka pasatu zen. Ondotik pasatzean denek begiratu egiten ziotela iruditzen zitzaion, eta ezezagun haiek ahapetik ziotela:

—Nola hazi den mutiko hau!

Parkera joan zen. Oso nekatuta zegoen eta banku batean eseri zen. Koloretako uztaiekin jolasean zebiltzan mutil koxkorrak, urezko pistolekin; neska koxkorrak sokasaltoan.

Izeba Evangelina pasatu zen.

—Zer egiten duk hik hemen —galdetu zion—. Ez al hoa eskolara?

—Sukarra izan dut...

—Egia... Nola hazi haizen!

—Sukarra...

—Goraintziak eman amari.

Lasterka egiteko gogoia zeukan. Saiatu zen, baina berehala nekatu zen. Goiz itzuli zen etxera.

Bazkalorduan aita iritsi zen.

—Horrela gustatzen zaidak niri. Gizon egina hago. Ia-ia ni bezain altua haiz.

Lore gorriak zeuden ontzi batean. Erdi irekita zegoen leihotik sartutako haize ahula gortinen litsak kulunkatzen ari zen. Eguzki izpi bat pausatzen zen arasako te-jokoaren gainean.

—Bihar eskolara joango haiz.

—Ez, gaur arratsaldean.

—Oraintxe jaki haiz barren ohetik! Gaixotu egingo haiz berriz.

—Ez dio axola. Gaur arratsaldean joan nahi dut.

Denboraz justu iritsi ohi zen beti, baina arratsalde hartan patioan agertzen lehena izan zen, kanpaitxoa jo baino ordu laurden lehenago. Liburuak bizkarrean zeramatzan, soka batekin lotuta. Ikusi orduko atezainak esan zion:

—Hara, hemen diagu dagoeneko Txitxiriotxo.

Eta Pitu Carrascosak geroxeago:

—Mutxikin... Zer moduz ibili haiz?

Eta Aita Prefektuak:

—Sendatu al haiz, Txikitxo?

Aita Prefektuari begiratu zion. Negar egiteko gogoa zeukan. Ez zion erantzun ere egin. Aterantz jo zuen korrika.

—Aizak, nora hoa?

Kalea. Urre koloreko kale huts bera. Ez zuten ezertarako balio izan sukarrak, oheak, loak. Dena lehen bezalakoxea zen berriro. Hiriaren kanpoalderaino jarraitu zuen oinez, itsasertzeraino. Ordu hartan ikasgelan sartzen behar zuten besteek. Itsasoak kurkuiloen antzeko soinua egiten zuen: burrunba sor batez, emakume afoniko baten arrangura baten antzera. Bikeztatutako soken biribilki baten gainean eseri zen. Orain bai ari zela negarrez!

—Zer daukax, ume —galdetu zion kaira bidean zihoan marinel zahar batek.

Harengana altxatu zuen begirada. Luzaz egon zitzaion begira eta gero esan zuen:

—Ez. Ezer ez.